

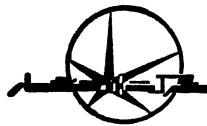
مهندس مهدی بازرگان

بازگشت بقرآن

جلد هفتم

جزء دوم

قرآن و مسیحیان

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵	معرفی و مقدمه کتاب
۷	مطالب کتاب
۷	۱- تعظیم حضرت عیسی و تطهیر و تجلیل از حضرت مریم
۸	۲- توجه مخصوص و مفصل قرآن به پیغمبران پیشین و به پیروان آنها
۹	۳- عدم قصد بطلان انجیل یا نسخ آئین مسیح
۱۴	۴- رسالت خاص و مسئولیت قرآن در قبال اهل کتاب
۱۵	۵- حمایت و نگهبانی از کتابهای پیشین
۱۵	۶- اجتماع همگان در زیر چتر ابراهیم
۱۶	۷- وحدت بدور محور مشترک
۱۶	۸- امت واحد
۱۷	۹- مسابقه در خدمت
۱۷	۱۰- جدالهای با اهل کتاب
۱۸	۱۱- نقادی تشویقی
۱۸	۱۲- پایان خوش
۱۹	طرز ارائه آیات
۲۲	آیات مربوط به حضرت عیسی و نصاری
۲۳	سال پنجم رسالت (پنجم بعثت)

نام کتاب : بازگشت بقرآن جلد ۷ (قرآن و مسیحیان)

مؤلف : مهندس مهدی بازرگان

ناشر : شرکت سهامی انتشار

چاپخانه : حیدری

تیراژ : ۲۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ : اول

تاریخ انتشار : زمستان ۱۳۶۷

۲۳	سال ششم رسالت (ششم بعثت)
۲۹	سال هفتم رسالت (هفتم بعثت)
۳۱	سال یازدهم رسالت (یازدهم بعثت)
۳۱	سال دوازدهم رسالت (دوازدهم بعثت)
۳۳	سال سیزدهم رسالت (اول هجرت)
۳۷	سال چهاردهم رسالت (دوم هجرت)
۵۱	سال پانزدهم رسالت (سوم هجرت)
۵۲	سال شانزدهم رسالت (چهارم هجرت)
۵۵	سال هفدهم رسالت (پنجم هجرت)
۶۳	سال هجدهم رسالت (ششم هجرت)
۶۷	سال نوزدهم رسالت (هفتم هجرت)
۷۵	سال بیستم رسالت (هشتم هجرت)
۷۷	سال بیست و یکم رسالت (نهم هجرت)
۸۳	سال بیست و دوم رسالت (دهم هجرت)
۸۹	سال بیست و سوم رسالت (یازدهم هجرت)

بسم الله الرحمن الرحيم

معرفی و مقدمه کتاب

این کتاب هدیه ایست از یک مسلمان ایرانی برادران و خواهران مسیحی، در ایران و در سراسر جهان. غرض از انتشار آن آشنا ساختن عیسویان محترم است به آنچه قرآن درباره حضرت عیسی و مریم (علیهما السلام) و درباره مسیحیان گفته و خواسته است.

* * *

هرکس میل دارد بداند دیگران درباره او چه میگویند. چه بهتر که شما برادران و خواهران مسیحی نظر اسلام را درباره آئین و جامعه مسیحیت، نه از زبان و عملکرد مسلمانهای چهارده قرن تاریخ گذشته و حال و نه از همکیشان مخالف یا موافق خودتان، بلکه از قرآن بشنوید که از شما بنام نصاری و اهل کتاب یاد میکند و اصالت و اعتبار دارد.

در زمینه نظریات و رفتار پایه گذار اسلام و پیروان او با مسیحیان و بطور کلی روابط اسلام و مسیحیت: یقیناً چیزهایی شنیده و در تاریخها خوانده اید. در ذهن خود خاطراتی را ضبط کرده اید که میتواند درست یا

نادرست باشد. باین نکته نیز توجه دارید که گفتار و کردار مسلمانان و زمامداران آنها در طول تاریخ و در جنگها و فتوحات، یا بعبارت دیگر عمل پیروان هر مکتب، یک چیز است و خود مکتب یا مؤسس آن چیز دیگر. راجع به گفتار و کردار پیامبر اسلام با مسیحیان، آنچه بعد از چند دست گشتن بشما رسیده است مأخوذ از نقل و نوشته های دو سه قرن بعد از رحلت پیغمبر ما میباشد. بنابراین مشمول اختلاف و انحرافهایی میتواند باشد که سهواً یا عمدآ، از روی فراموشی و کم و زیادی یا از تصرفات بعدی ناشی شده باشد. درحالیکه قرآن علاوه بر اینکه منشاء و مبنای اسلام و اسلامیان است و اشراف بر سایر اطلاعات و اسناد دارد، امروزه در اصالت و دست نخوردگی آن تقریباً اتفاق نظر وجود دارد. مؤمن و محقق آنرا سند تاریخی قطعی و معیار صحت و سقم روایات و نظریات تلقی مینمایند. مطالب استخراج شده از منابع تاریخی و فقهی و کلامی، بوسیله دانشمندان و فقها و فلاسفه، درباره روابط اسلام و مسیحیت، در عین آموزنده بودن، حکم ستارگان آسمان در برابر ماه شب چهارده را دارد.

* * *

از طرف دیگر هر پیرو مکتب میل دارد اگر آئین او درباره مکاتب و ملیتهای دیگر چیزی گفته یا پیامی داشته است، چیز دیگری غیر از آن پیام و بیان دریافت یا تلقی نگردد و عکس العمل های مکاتب و ملتها درست باشد. ضمناً خود پیروان مکتب نیز دچار اشتباه و انحراف نگردند. پندارها و رفتارهایشان منطبق با آنچه آورنده یا فرستنده آئین خواسته است باشد. بنا بجهت فوق و بامید آنکه یک عمل مورد رضای خدا و مفید بحال مسیحیان و مسلمانان صورت بگیرد اقدام بتدوین این رساله و تقدیم آن ببرادران و خواهران مسیحی و مسلمان بعمل آمد.

* * *

ممکن است این رساله مختصر برای پژوهندگان و خاورشناسانی که اطلاعات بیش از نگارنده در اسلام و روابط اسلام با مسیحیان دارند تکراری بوده تنها خاصیتش یادآوری و تثبیت آنچه در خاطرشان هست باشد. در اینصورت از تصدیع خود عذرخواهی و از عنایت آنان تشکر مینمایم.

اما بنظر میآید که اکثریت خوانندگان نکات و مطالبی در این رساله بیابند که قبلاً نمیدانستند، بطور ناقص میدانستند یا خلاف آنرا شناخته بودند. بنابراین مطالعه کتاب میتواند، هم از جهت تقویت و تصفیه مبانی ایمان و هم از جهت کسب آگاهی و دانش مفید واقع گردیده و در هر حال ارزنده و جالب باشد.

بررسی رابطه اسلام با مسیحیت از دیدگاه قرآن و مقایسه با روایات عهدین و سایر کتب مقدس، یک داستان تاریخی اجتماعی را نیز بدست میدهد که میتواند موضوع تحقیقی قرار گیرد و ارضاکننده حس کنجکاوی برای هر فرد مسیحی و هر پژوهشگر حقیقتجو باشد.

مطالب کتاب

خوانندگان محترم، با احتمال قوی در این کتاب برخوردها و دریافتهایی متفاوت یا مکمل آنچه دارند یا میدانند، خواهند داشت. از جمله است در موارد و مطالب ذیل:

۱- تعظیم حضرت عیسی و تطهیر و تجلیل از حضرت مریم

اگر در آیاتی که میخوانید دقت کنید خواهید دید معرفی و تعظیم قرآن نسبت بحضرت عیسی و تطهیر و تجلیلی که از حضرت مریم میشود و نقشی

را که برای چنین مادر در ساختن چنان پسر برای بشریت، ارائه میدهد، عالیتر و عمیقتر از توصیفی است که از انجیل‌های رسمی برمیآید. قرآن با تأیید همه معجزات و حالات و عملیات فوق بشری مسیح، آنها را محصول اراده و اداره الهی یا «باذن خدا» معرفی مینماید. از این جهات ویژگیها و مقامی برای حضرت عیسی قائل شده است که بهیچیک از انبیاء حتی باخرین آنها نسبت نداده است. در زمینه طهارت و قداست حضرت مریم نیز معرفی و دفاعیات قرآن در برابر اتهامات یهودیان بسیار متین و محکم میباشد.

۲- توجه مخصوص و مفصل قرآن به پیغمبران پیشین و به پیروان آنها

سهم قابل ملاحظه‌ای از مطالب قرآن اختصاص یا ارتباط بحضرت مسیح و پیروان او دارد که در مجموع بالغ بر ۱۷۵ آیه شامل ۳۱۶۳ کلمه میشود و معادل ۴/۱٪ کل کلمات قرآن درمیآید. ترتیب توزیع آیات مربوط بحضرت عیسی و مریم و مسیحیان و کلمات محتوی در آیات فوق در طول ۲۳ سال نزول قرآن طبق جدول ذیل و منحنی‌های نمایش دهنده در شکل‌های ۱ و ۲ درآمده است.

درباره حضرت موسی (علیه السلام) و یهودیان و پیغمبرانشان، قرآن اشارات و دلالت‌های بیشتر از حضرت عیسی و عیسویان دارد. مجموع آنچه درباره اهل کتاب (مسیحیان و یهودیان و یکی دو مورد زرتشتیان و صائیان) و انبیاء آنها آمده است ۲۸۰ آیه یا ۶/۱٪ کل آیات میشود که ۴۱ آیه آن اختصاصاً یا اشتراکاً عنایت به مسیحیان دارد.

اصولاً قرآن توجه خود را یکسره به مسلمانان معطوف ننموده است بلکه علاوه بر دو فرقه از اهل کتاب از انبیاء و امت‌های نژاد سامی ماقبل نیز

مکرر صحبت کرده مشکلات و مراحل پیشروی برنامه الهی دعوت انسانها بپرستش خدای یکتا را برای خوانندگان خود اجمالاً روشن میسازد. اندکی بیش از یک پنجم (۲۲٪) قرآن که جمعاً ۱۵۰۰ آیه میشود به پیغمبران گذشته و اقوام مربوطه اختصاص داده شده است.

۳- عدم قصد بطلان انجیل یا نسخ آئین مسیح

دربادی امر بنظر میآید مباحث و عنایات قرآن درباره مسیحیان، بنا بضرورت‌های زمان و مکان، برخوردهای رقیبانه مادی و مقامی بوده باشد که بقصد تخطئه و طرد مسیحیان صورت میگرفته است و اگر موضوعات اعتقادی و دینی طرح میشده بمنظور اعلان بطلان یا نسخ دین عیسی بوده قرآن از اهل کتاب میخواست است که انجیل و آئینشان را بموزه‌ها سپرده یکسره بکیش تازه درآیند و اطاعت از پیغمبر اسلام و از شریعت او بنمایند. در صفحات آینده و جدول جامعی که ارائه میگردد، ملاحظه مینمائید که آیات اعلام کننده ولادت و نبوت حضرت عیسی و شیوه برخورد با اهل کتاب و موضعگیری مسلمانان، سالها قبل از هجرت از مکه آغاز گردیده است و بطور کلی مطالب عنوان شده بیشتر حالت ابتکاری و دعوت دارد تا حالت انفعالی و خصومت.

بجز آیات محدودی از سالهای هفتم و هشتم هجری که ارتباط با همکاری‌های ناجوانمردانه بعضی از اهل کتاب با مشرکین عربستان در جنگ علیه رسول اکرم داشته است یا در ارتباط با تمسخر و تبلیغاتی بوده که برضد آئین جدید انجام مینیافته و باعث شده است که کلام لحن احتیاط و احتراز و مواخذه را پیدا نماید، قسمت اعظم آیات قرآن پیرامون مسائل ایمانی و ایرادهای اصولی دور میزند و کوشش در جهت خواسته‌هایی

جدول آیات و کلمات قرآن درباره حضرت مریم، حضرت عیسی و مسیحیان

موضوعات	تعداد		سالهای رسالت
	آیات	کلمات	
آیه «خدا» بودن پسر مریم و مادرش.	۱	۱۲	رسالت ۵ = بعثت
عیسی و یهودیان - باردار شدن مریم و ولادت و رسالت عیسی.	۲۴	۲۷۸	رسالت ۶ = بعثت
انحراف و اختلاف فرقه‌ها در یگانگی خدا.	۷	۸۱	رسالت ۷ = بعثت
برخورد با اهل کتاب.	۲	۴۱	رسالت ۱۱ = بعثت
ایمان و اخلاق و ثواب دریافت کنندگان کتاب.	۴	۵۰	رسالت ۱۲ = بعثت
شریعت واحد پیامبران و تفرقه پیروان - دستور استقامت به پیغمبر.	۷	۱۵۳ } ۹۶ } ۵۷ }	رسالت ۱۳ = { ۱۳ بعثت ۱ هجرت }
پیشگوئی پیغمبر آینده از طرف حضرت عیسی - تفصیل ولادت مریم و ولادت و نبوت و دعوت عیسی - مباحله - دعوت بکلمه مشترک.	۳۸	۶۶۳	رسالت ۱۴ = ۲ هجرت
اهل کتاب راستین.	۵	۸۸	رسالت ۱۵ = ۳ هجرت
پیروی اهل کتاب راستین از پیغمبر و قرآن.	۴	۱۰۴	رسالت ۱۶ = ۴ هجرت
رأفت و رحمت و رهبانیت اهل انجیل - تکبر و تکذیب بنی اسرائیل - پاداش برای هر مؤمن بخدا و آخرت و شایسته کار، یهودی و مسیحی و صائبی - انحصار نداشتن بهشت به امت خاص.	۱۶	۳۳۰	رسالت ۱۷ = ۵ هجرت
تهمت های یهودیان بمریم و ادعای قتل عیسی - غلو مسیحیان - وعده پاداش خدا بهر مؤمن شایسته کار و عذاب متکبرین.	۱۱	۱۹۰	رسالت ۱۸ = ۶ هجرت

ادامه جدول آیات و ...

منع مسلمین از دوستی با دوستان دشمنان خود - برکت و بهشت برای بر پاداران تورات و انجیل و عذاب برای پرستندگان خدای سه گانه - لعنت داود و عیسی بر یهود - تمایل یهود بدشمنی و تمایل مسیحیان بدوستی با مسلمانان.	۲۴	۴۲۶	رسالت ۷ = ۷ هجرت
جنگ و جزیه کافرهای اهل کتاب - انحراف بشرک بعضی از آنها و قصد خاموش کردن نور خدا و خطا کاری روحانیون آنها.	۶	۱۲۲	رسالت ۲۰ = ۸ هجرت
گفتگوهای خدا در آن دنیا با مسیح و درخواست مائده آسمانی از طرف حواریون در این دنیا.	۱۴	۳۲۱	رسالت ۲۱ = ۹ هجرت
توصیفی از مریم - عهد شکنی مسیحیان - تأیید انجیل از تورات - حکم کردن اهل انجیل بآنچه خدا برایشان فرستاده است.	۱۱	۲۶۲	رسالت ۲۲ = ۱۰ هجرت
حلال بودن پاکیزگیها و خوراک و زندهای اهل کتاب و مسلمین برای یکدیگر.	۱	۴۲	رسالت ۲۳ = ۱۱ هجرت
جمع	۱۷۵	۳۱۶۳	

است که در بندهای بعد اشاره خواهد شد.

۴- رسالت خاص و مسئولیت قرآن در قبال اهل کتاب

آورنده قرآن برخلاف تصور عمومی و ابتدائی، بعنوان یک ناظر یا رقیب تازه وارد که دفاع کننده از مکتب و موضع خویش باشد، با مسیحیان و اهل کتاب روبرو نمیشود. بلکه برای آنها پیام دارد و خود را مأمور و مسئول آنان میداند. معلم اصلاح کننده مسیحیان و ادامه دهنده برنامه پیغمبران گذشته شان میباشد. حضرت محمد بن عبدالله تنها برای معرفی خدا به مشرکین مکه و کشورهای مجاور و برای ابلاغ شریعت جدید بگروندگان مسلمان نیامده است. کلام او و خطاب قرآن بمصدق *وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَاقَّةٍ لِّلنَّاسِ*^۱ خطاب بهمه مردم جهان و مخصوصاً به اهل کتاب است. قرآن با مسیحیان حرف و سخن ها دارد. در قبال خطابه‌های *يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا* و *يَا أَيُّهَا الْكٰفِرُونَ*، خطابه‌های *يَا أَهْلَ الْكِتَابِ*، *يَا أَيُّهَا النَّاسُ* و حتی *يَا أَيُّهَا الْإِنسَانُ*، در قرآن فراوان دیده میشود. این کتاب همانطور که بمسلمانان تازه مؤمن شده، تعلیم و تذکریا بشارت و انذار میدهد و تشویق و ملامتشان میکند، بدالات و نصیحت و بملامت مسیحیان نیز میپردازد. از عذاب برخوردار می‌دارد و مکرر مراتب ایمان و اخلاص افرادی از آنان بخدای رحمن را ستوده و با دلنشین‌ترین کلام تاییدشان مینماید. آنچه را که بسیار سختگیر است و نمی‌بخشد انحراف از توحید خالص خدا و پرستیدن یا فرزند خدا دانستن مسیح است.

(۱) سبأ- ۲۸/۲۷ تورا نفرستادیم مگر برای عموم مردم.

۵- حمایت و نگهداری از کتابهای پیشین

شاید عجیب بنظرتان بیاید که قرآن برخلاف فلاسفه و صاحبان مکاتب سیاسی و اجتماعی یا علمی که هرکس فقط خود را صاحب نظر صحیح دانسته، بتحقیق و ردّ پیشینیان، یا لا اقل بتکمیل نظریات و تعلیمات آنان میپردازد، تورات و انجیل را نفی نمیکند و نمیگویند که چون کهنه و ناقص و غلط است باید دور انداخته شود بلکه خود را نگهدارنده یا مراقب و حافظ «کتاب» معرفی مینماید^۲ و آورنده قرآن را بدلیل تصدیق کنندگی کتابهای ماقبل، فرستاده راستین خدا میداند، که متمایز از مصلحین و صاحب نظران بشری است. از اهل کتاب صریحاً میخواهد کتابی را که دریافت داشته اند، و آنطور که خدا آنرا فرستاده است، بر پا دارند. حتی اضافه مینماید که اگر چنین کنند برکات آسمان و زمین بر آنها نازل خواهد شد.

۶- اجتماع همگان در زیر چتر ابراهیم

از اهل کتاب میخواهد که علاوه بر امانتداری و قیام بکتاب دریافتی، پایدار در پیمان با خدای خود بوده تفرقه و اختلاف و دشمنی با یکدیگر را، در داخله خود و با سایر دارندگان کتاب، کنار بگذارند. زیر چتر ابراهیم درآیند که «دوستدار حق و مسلمان بود و مشرک نبود».

قرآن مسلمانی و دین اسلام را انحصاری پیروان خود ندانسته، موسی

(۲) مائده ۴۸/۵۲- *وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ (قرآن را بحق بر تو فرستادیم درحالیکه تصدیق کننده و نگهدارنده کتب آسمانی پیشین است).*

و عیسی و بسیاری از پیغمبران پیشین و پیروان پاک آنها و حواریون عیسی را نیز مسلمان میخواند و ابراهیم را پایه گذار اسلام معرفی مینماید.

۷- وحدت بدور محور مشترک

قرآن از اهل کتاب نه میخواهد که آئین و معبد و کتاب دینی خود را کنار بگذارند، نه میگوید به قبله مسلمانان رو کرده بر طبق آداب اسلام نماز بخوانند، نه پشت سر پیغمبر و امامان و علمای ما راه بیفتند، نه دولت و کشورشان تابع حکومت مسلمانان گردد و نه حتی میگوید کسانی از اهل کتاب که تبعه و ساکن ممالک اسلامی هستند بر طبق شریعت و احکام مسلمانان عمل نمایند. آخرین خواسته ای که در سوره آل عمران، بعد از معرفی ها و مباحله و مجادله، بآنها پیشنهاد مینماید و دعوتی که بعمل میآید یک چیز است: نپرستیدن غیر خدا و گرد آمدن بسوی کلمه ای که مشترک فیما بین همگان و میراث ابراهیم است.

۸- امت واحد

چهره انسانی یا وجهه اجتماعی وحدت اعتقادی فوق موضوع «أمت واحدیه» است. امت واحدی که قرآن مؤسس آنرا نه پیغمبر اسلام بلکه حضرت ابراهیم دانسته وحدت همه انبیاء و امت های آنها را در حرکت بسوی خدا اعلام میدارد. هرگونه جدائی و دسته بندی، اختلاف و دشمنی، انحصار طلبی و تضاخر به آئین و به پیغمبر اختصاصی را منع نموده پویندگان آن راه را ستمکار و مشرک معرفی میکند.

۹- مسابقه در خدمت

حال که قرار بر تشکیل امت واحد بین خداپرستان و دعوت به حفاظت خودباریسمان الهی است، از تکروی و جدائی منع میشود. آیا باید بخاطر دنیا و آخرتِ بندگان و گسترش پرچم توحید و اسلام بین جهانیان متوسل به تحمیل و اجبار یا بجدل و برهان شد؟ قرآن چنان واقع گرا و آزاداندیش است که میگوید خدا چنین تکلیفی بر شما نمیکند. هر امت یا ملت را، با شریعت و آئینی که باو داده است، برای تقرب بسوی خالق در معرض آزمایش و تربیت قرار میدهد. میگوید اختلافات کلامی و دعاوی حقانیت و برتری را واگذار بقضاوت الهی در آن دنیا نمائید و در این دنیا بجای آن، اگر راست میگوئید، در خیرات و خدمات با یکدیگر مسابقه بگذارید.

۱۰- جدالهای با اهل کتاب

در قرآن بجدالهای زیاد (Polémique) با اهل کتاب (بیشتر با یهودیان) برمیخوریم. قاعدتاً باقتضای روابط تاریخی و طبیعی میان اقوام و حتی میان مکاتب و معتقدات مختلف، این جدالها باید خودخواهانه، خصمانه و کینه توزانه بوده منتهی بتهاجم و تجاوز گردد. ولی در قرآن می بینید هیچیک از این مراتب و مقاصد وجود ندارد. کمال کوشش بعمل میآید که بجای تلخی و دشمنی فیما بین، منطق و مدارا حکمفرما گردد و حرف و حرکتها در جهت جلب رضا و رفتن بسوی خدا باشد.

سفارشی که قرآن به پیروان خود در جدال با اهل کتاب مینماید اینست که بگوئید: «ما به آنچه بر ما نازل شده است و آنچه بر شما نازل شده است ایمان آورده ایم. خدای ما و خدای شما یکی است، اعمال ما

برای خودمان است و اعمال شما برای خودتان، ایرادی بر یکدیگر نداریم و همگامی و تحول همه ما بسوی خداست».

این نکته را نیز مجدداً متذکر میشویم که کلمه اسلام و مسلمان اختصاص به پیروان مستقیم پیامبر آخرالزمان ندارد. اسلام در منطق قرآن بمعنای تسلیم خالص و تبعیت کامل از خداوند واحد است. بسیاری از پیغمبران و پیروان آنها بنام مسلمان و مسلمین خوانده شده‌اند.

۱۱- نقادی تشویقی

اگر گاهگاه در قرآن ایراد و اعتراض به مسیحیان دیده میشود و پافشاری و تکرار بعمل میآید، روی انحراف آنها از یکتاپرستی و عمل نکردن بکتاب خودشان است نه در مناقشات سیاسی و نژادی و مالی. علاوه بر آن همه جا احتراز از ایجاد یأس و عدم انصاف بچشم میخورد. در آیات متعدد بدنبال ملامت‌ها و هشدارهای عذاب و هلاکت در برابر نافرمانیها و گمراهیها، تایید و تجلیل از پاکان و پارسایان مسیحی بعمل میآید که مؤمنین معتدل معتقد و پرستندگان دوستدار مطیع خدا هستند.

۱۲- پایان خوش

در جمع بندی پایانی آیات سوره مائده که نام آخرین سفره حضرت عیسی با حواریون را دارد و بیش از همه سوره‌های قرآن بحث و بررسی با مسیحیان مینماید، به این آیه برمیخوریم که عنایت خاصی بدوستی مسیحیان بعمل آمده است.

لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودُ
وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذِينَ

مائده - ۸۵/۸۳

آمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى ذَلِكَ بِأَنَّ مِنْهُمْ قِسِيْنَ وَزُهَّانَا وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ. ۳

آخرین آیه‌ای نیز که قبل از رحلت رسول اکرم در باره اهل کتاب نازل شده است ضیافت با اهل کتاب و جواز وصلت با آنهاست.

طرز ارائه آیات

در جدول تفصیلی یا مجموعه‌ای که در صفحات آینده از کلیه آیات قرآن در ارتباط با مسیح و مسیحیت ارائه و ترجمه خواهد شد، نکات فوق را با تفصیل و تکمیل‌های لازم ملاحظه خواهید نمود. آنچه جمع‌آوری شده است اولاً آیات اختصاصی مریم و مسیح (علیهما السلام) و مسیحیان میباشد، ثانیاً آیات مشترک با یهودیان که با عنوان اهل کتاب آمده است. ترجمه آیات که در صفحات مقابل، با ذکر سوره و شماره آیات و شماره ردیف‌های سالهای نزول مربوطه درج شده است، مأخوذ از رساترین ترجمه‌های موجود از مترجمین معتبر بزبان محلی خوانندگان عزیز میباشد. ولی برای توضیح بیشتر و متوجه ساختن خوانندگان بنکات مفید، پاورقی‌هایی برای پاره‌ای از آیات در ذیل صفحات اضافه شده است که صرفاً جنبه تذکر و توجه دارد. نه آنکه خواسته باشیم چیزی برمحتوی و منظور آیات افزوده یا تغییری در قرآن داده باشیم.

در استخراج آیات و ردیف کردن آنها ممکن بود بترتیب سوره‌های

(۳) مسلماً یهود و مشرکین را دشمنترین مردم نسبت بکسانیکه ایمان آورده‌اند خواهی یافت ولی آنها را که میگویند ما مسیحی هستیم نزدیکترین دوستان بمؤمنین مییابی. زیرا در میان آنها افرادی دانشمند و تارک دنیا وجود دارد و اساساً اهل تکبر نیستند.

قرآن، از فاتحه‌الکتاب تا ناس، عمل نمائیم یا آنکه آیات را برحسب موضوعها دسته‌بندی کنیم. مثلاً آیات معرفی مریم و عیسی را در ابتدا آورده احتجاجها را بدنبال آنها قرار دهیم و سپس باحکام و سفارش‌ها پردازیم. ولی ترجیح دادیم که ردیف‌بندی بترتیب زمان نزول آیات^۴ انجام گیرد. با چنین شیوه ذهن خواننده پایای وحی جلورفته آیات را آنطور که پیش آمده‌ها و پیش‌بینی‌ها ایجاب کرده و ارائه داده است مشاهده خواهد کرد. ضمناً درک مطالب و منظورها آسانتر خواهد شد.

منظور این بوده است که ببینیم روابط اسلام اولیه (یعنی قرآن و آورنده و فرستنده آن) با مسیحیت و مسیحیان چه مقصد و جهت و چه جریان‌ی داشته است. اما اینکه عکس‌العمل مسیحیان معاصر پیغمبر اسلام و بعدیها چگونه بوده است و از نظر تاریخی چه برخوردها و برداشته‌ها بوقوع پیوسته است، هریک از اینها برای خود موضوع جداگانه و جالبی را تشکیل میدهد که درباره آنها بررسی‌های زیاد بعمل آمده است، کتابها نوشته‌اند و بسیار بجاست که در تطبیق این نوشتجات با مقصد و خواست اصلی قرآن تحقیقات جدیدی صورت گیرد. ولی چنین بحث و بررسی فعلاً خارج از هدف و حوصله کتاب حاضر میباشد.

استشهاد از قرآن و استناد بآیات آن این خاصیت را دارد که همراه با گفته‌های آیات و اطلاعاتی که از نظریات و گفتگوهای قرآن درباره مسیحیان بدست می‌آید، زبان حال قضایا و بلکه زبان قال گویندگان را نیز میشنویم. قرآن این ویژگی را دارد که اکتفا بصدور خشک و خالی احکام و اخبار یا اندیشه‌ها و ارزشها ننموده در مسائل و مطالب غالباً بطرح مقدمات و مقارنات و به بیان احوال و اقوال نیز میپردازد. با احساس و با عقل و با دل (۴) برطبق جدول ۱۵ کتاب «سیر تحول قرآن» (متمم جلد اول، شرکت انتشار، تهران ۱۳۶۲).

شنونده یا خواننده، از طریق وصف حال یا ذکر مثال و استدلال، ایجاد ارتباط و انتقال و اطلاعات مینماید. گاهگاه بازگوکننده ادعاها، اتهامها نظریات و دلائل طرف گردیده علل و عوامل قضایا را تشریح یا اشاره مینماید. باینترتیب کمک مفید به استنباط وقایع و جریانهای تاریخی بعمل آمده تا حدودی شرایط حاکم در زمان و مکان نزول آیات روشن میگردد. ما نه تنها آگاه بنظری که قرآن نسبت به مسیحیان و مسیحیت دارد میشویم، بلکه در جهت عکس نیز نظر و روابط طرف مقابل و مواضع اتخاذ شده با آئین جدید و با پیغمبر و پیروان او را می‌یابیم.

* * *

در خاتمه از خوانندگان محترم و تأمل‌کنندگان در پیام این کتاب، از طرف خود و بوکالت اعتباری از طرف برادران و خواهران مسلمان، سپاسگزاری مینماید. از خداوند رحمن حکیم که مورد اعتقاد و احترام و اطاعت هر دو امت است طلب هدایت و سعادت، همراه با صلح و سلامت، برای همگان مینمایم و بنمایندگی خواننده و از طرف خود، این پیمان و نیایش را بدرگاه سبحان میبرم:

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ. إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ. ۵

(۵) سوره حمد آیه پنجم - فقط تو را بنده هستیم و فقط از تو کمک میجوئیم. ما را براه راست رهبری نما.

تذکره:

پیام و کتاب حاضر تدوین قسمتی از سلسله سخنرانیهای «بازگشت بقرآن» میباشد و جلد هفتم کتاب بهمین نام را که یک تفسیر موضوعی قرآن است و فعلاً راجع به «انسانینی قرآن» بحث مینماید، تشکیل میدهد.

آیات مربوط بحضرت عیسی و نصاری

با ترجمه و تفسیر مختصر

و بترتیب زمان نزول آنها

سال پنجم رسالت (پنجم بعثت)

۵-۱ مؤمنون ۵۲/۵۰ — وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ آيَةً وَآوَيْنَا هُمَا إِلَىٰ رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ^۱

سال ششم رسالت (ششم بعثت)

۶-۱ زخرف ۵۷/۵۷ — وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ

۶-۲ زخرف ۶۳/۶۳ — وَلَمَّا جَاءَ عِيسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ وَلِأُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلِفُونَ فِيهِ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا

۶-۳ زخرف ۶۴/۶۴ — إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ

۶-۴ زخرف ۶۵/۶۵ — فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابٍ يَوْمَ آيَمٍ^۲

۱- اولین آیه قرآن در معرفی حضرت مسیح و ارتباط با مسیحیان میباشد که در سال پنجم بعثت نازل شده است. با نام نامی مادر عیسی حضرت مریم سلام الله علیها آغاز میگردد و خود او را نشانه خدا و معجزه نبوت محسوب میدارد. در آیات بعدی و در سالهای ششم و هفتم نیز نقش و وصف عمده بحضرت مریم داده میشود. تا این سال از بعثت هنوز تماس و مقابله با مسیحیان رخ

سال پنجم بعثت

— فرزند مریم و مادرش را نشانه و معجزه ای گردانیدیم و آنها را بجایگاه بلندی در سرزمین با آب جاری سکونت دادیم.^۱

سال ششم بعثت

— و چون بعیسی بن مریم مثالی زنند در دم قوم تو سر و صدا راه میاندازند.

— وقتیکه عیسی معجزات روشن را آورد گفت برای شما حکمت آورده و آمده ام تا پاره ای از آنچه را که در آن اختلاف دارید بیان کنم، از خدا پروا داشته باشید و از من اطاعت کنید.

— همانا خداوند یکتا است که صاحب اختیار و ارباب من و شما میباشد. تنها او را پرستش کنید که راه راست چنین است.

— سپس فرقه ها (ی یهود و نصاری) بین خود اختلاف کردند و وای بر کسانی که ظلم کرده (راه خلاف حق پیش گرفتند)، از عذاب روزی که دردناک است.^۲

نداده است.

۲) معرفی رسالت عیسی (ع) در این مجموعه آیات، با نهی از اختلاف در پرستش خداوند و از انحراف در یکتائی او همراه میباشد. چنین هشدار و هدایت برای اولین بار در حالیکه هفت سال

- ۶-۵ انبیاء ۹۱/۹۱ — وَالَّتِي أَحْصَتُ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِنْ رُوحِنَا وَجَعَلْنَاهَا وَابَتَهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ^۳
- ۶-۶ مریم ۱۶/۱۶ — وَادْكُرْ فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ إِذِ اتَّيَبَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّا^۴
- ۶-۷ مریم ۱۷/۱۷ — فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا
- ۶-۸ مریم ۱۸/۱۸ — قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتَ تَقِيًّا
- ۶-۹ مریم ۱۹/۱۹ — قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا
- ۶-۱۰ مریم ۲۰/۲۰ — قَالَتْ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ وَلَمْ أَكُ بَغِيًّا
- ۶-۱۱ مریم ۲۱/۲۱ — قَالَ كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكِ هُوَ عَلَيَّ هَيِّئٌ وَلِنَجْعَلَهُ آيَةً لِلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِنَّا وَكَانَ أَمْرًا مَقْضِيًّا

به آشنائی و ارتباط با اهل کتاب مانده و هنوز اطلاع از گروه بندی دینی و سیاسی حاصل نشده است اعلام میگردد.

(۳) گام دومی است که در معرفی حضرت مریم و پیش از باردار شدن او و زائیدن حضرت عیسی برداشته میشود. اعلام طهارت و بکارت مریم بعمل آمده خبر از دریافت معجز آسای روح الهی بجای روح بشری داده میشود. آیه فوق که در سوره انبیاء آمده است آخرین بند از سلسله آیات معرفی پیامبران گذشته است که جمع بندی آنها منتهی باعلام «امت واحد» میگردد و شکایت از تفرقه یکتا پرستان میکند: إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ وَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ كُلُّ إِلَهِنَا رَاجِعُونَ (پرستش خدای یگانه آئین واحد شماست و تنها من صاحب اختیار

- (بیاد آور) آنکه را که عفت (و آلت) خویش نگاهداشت و ما از روح خود در آن دمیدیم و او را و فرزندش را برای جهانیان آیت و نشانه ای قرار دادیم.^۳
- (ای رسول) در «کتاب» از مریم یاد کن آنزمان که از کسان خود در طرف مشرق (مسجد بیت المقدس برای عبادت)^۴ کناره گرفت.
- در برابر آنها پرده زده (پنهان شد) و ما روح خود را بسوی او فرستادیم که بر او بصورت بشری یا خلقت تمام نمودار گردید.
- (مریم ترسید و) گفت بخدای رحمن پناه میبرم (و امیدوارم) که تو پرهیزگار باشی.
- (روح القدس) گفت من فرستاده پروردگار تو هستم تا پسری پاکیزه بتوعطا کنم.
- (مریم) گفت چگونه ممکن است پسری داشته باشم درحالیکه هرگز نه دست بشری بمن رسیده است و نه خطا کار بوده ام.
- گفت بلی چنین است. اما پروردگار تو گفته است که اینکار برای من آسان است و میخواهم آن فرزند را برای مردم از جانب خویش نشانه معجزه و رحمتی قرار دهم و این امری است حتمی و انجام یافته.

شما هستم پس مرا عبادت کنید. اما مردم فرقه های مختلف شدند درحالیکه همگی بسوی ما باز میگردند. (انبیاء ۹۲-۹۳)

(۴) آیات ابتدای این سوره که با «كَهَيْصِ ذِكْرِ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَّرْنَا» شروع شده است بحث از ولادت حضرت یحیی نموده مطلب ارتباط با حضرت مریم و حضرت عیسی پیدا میکند. ذر انجیل ها از یحیی بعنوان پیغمبر بشارت دهنده و غسل تعمید دهنده حضرت عیسی یاد میشود. در کتاب حاضر برای احتراز از تراکم و تفصیل زیاد از ذکر آیات مربوط به حضرت یحیی صرف نظر شده است.

- ۱۲-۶ مریم ۲۲/۲۲ — فَحَمَلَتْهُ فَانْتَبَدَتْ بِهِ مَكَانًا قَصِيًّا
- ۱۳-۶ مریم ۲۳/۲۳ — فَأَجَاءَهَا الْمَخَاضُ إِلَى جِذْعِ النَّخْلَةِ قَالَتْ يَا لَيْتَنِي مِثَّ قَبْلَ هَذَا وَكُنْتُ نَسِيًّا مُنْسِيًّا
- ۱۴-۶ مریم ۲۴/۲۴ — فَنَادِيهَا مِنْ تَحْتِهَا أَلَا تَحْزَنِي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا
- ۱۵-۶ مریم ۲۵/۲۵ — وَهَزَى إِلَيْكِ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ تُسَاقِطُ عَلَيْكِ رُطْبًا جَنِيًّا
- ۱۶-۶ مریم ۲۶/۲۶ — فَكُلِي وَاشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا فَإِمَّا تَرَيَنَّ مِنَ الْبَشْرِ أَحَدًا
- ۱۷-۶ مریم ۲۷/۲۶ — فَاقُولِي إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا
- ۱۸-۶ مریم ۲۸/۲۷ — فَأَنْتَ بِهِ قَوْمُهَا تَحْمِلُهُ قَالُوا يَا مَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْئًا فَرِيًّا
- ۱۹-۶ مریم ۲۹/۲۸ — يَا أُخْتَ هَارُونَ مَا كَانَ أَبُوكِ امْرَأَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ أُمُّكَ بَعِيًّا
- ۲۰-۶ مریم ۳۰/۲۹ — فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا
- ۲۱-۶ زخرف ۳۱/۳۰ — قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَيْتِي الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا

(۵) اولین کلامی است که قرآن از زبان عیسی نقل میکند و اولین سخن عیسی اعلام بنده خدا بودن است. پس از آن دریافت کتاب و پیغمبر شدن خود را اظهار میدارد. ضمناً همانطور که ملاحظه کردید تا قبل از این آیه ظرف یکسال و نیم پنجم و ششم بعثت آغاز و

- مریم باردار شد (به عیسی) و در مکانی دور (از خانواده خود) خلوت گزید.
- درد زایمان او را بسوی تنه درخت خرمائی کشاند (و از شدت اندوه) گفت ایکاش قبلاً مرده و فراموش شده بودم.
- (فرشته وحی) از زیر درخت او را ندا داد که غمگین مباش، پروردگارت از زیر قدم تو (یا از برکت وجود تو) چشمه آبی جاری ساخته است.
- تنه درخت را بطرف خود تکان بده تا خرماى تازه بر تو ریخته شود.
- بخور و بیاشام و چشمت را روشن بدار و اگر از مردم کسی را دیدی
- (باشاره) بگو: من برای خدای رحمن روزه سکوت نذر کرده‌ام و با هیچکس امروز سخنی نخواهم گفت.
- آنگاه فرزند را درحالی که در آغوش گرفته بود نزد کسان خویش آورد. آنها گفتند: مریم! کارشگفت آوری بار آورده‌ای!
- ای خواهر هارون! نه پدرت و نه مادرت مردم بد و بدکاره نبودند.
- مریم بکودک اشاره کرد، گفتند چگونه با کسیکه در گهواره است و کودک است حرف بزنیم؟!
- (کودک با مریم خدا بزبان آمد و) گفت: بدانید که من بنده خدا هستم، بمن کتاب داده و مرا پیغمبر ساخته است.^۵

اتکای بیشتر آیات مربوط به حضرت عیسی و مسیحیت روی حضرت مریم بود که مادر عیسی و تبعیری همکار خدا در بوجود آوردن و ساختن او میباشد.

۲۲-۶-۳۲ مريم ۳۲/۳۱ - وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصِيَنِي
بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا
۲۳-۶-۳۳ مريم ۳۳/۳۲ - وَبَرًّا بِوَالِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا^۶

۲۴-۶-۳۴ مريم ۳۴/۳۳ - وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ
أُبْعَثُ حَيًّا^۷

سال هفتم رسالت (هفتم بعثت)

۱-۷ احزاب ۷/۷ - وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنكَ وَمِنْ
نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ ابْنِ مَرْيَمَ
وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَاقًا غَلِيظًا^۷

۲-۷ مريم ۳۵/۳۴ - ذَلِكَ عِيسَىٰ ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ
يَمْتَرُونَ

۳-۷ مريم ۳۶/۳۵ - مَا كَانَ لِلَّهِ أَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ سُبْحَانَهُ إِذَا
قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ^۸

۴-۷ مريم ۳۷/۳۶ - وَإِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ
مُسْتَقِيمٌ^۹

۵-۷ مريم ۳۸/۳۷ - فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ قَوْلًا لِّلَّذِينَ

(۶) این جمله عیسی که با تبری جستن از ستمگری و بدفرجام بودن، رسالت خود را خلاصه
مینماید جمله پرمعنائی است. با توجه به جباریت امپراطوران روم و اینکه خشونت و ظلم سکه
رائج بشریت آنزمان و حکومت ها و نظامهای تمدن آینده بوده است، مابینت ابتدائی و اساسی
ادیان الهی را با فرهنگ و نظامهای بشریت نشان میدهد، چنین مینماید که جبار نبودن برنامه
اختصاصی عیسی و رسالت انبیاء و از نیازهای اصلی جامعه متمدن و خداپرستان باشد.

(۷) در این آیه و آیات دیگری، قرآن حضرت محمد(ص) و حضرت عیسی و سایر انبیاء را جدای
از هم ندانسته پیغمبری و پیغمبران را بچشم واحد دیده افراد متصلی میشناسد که حلقه های زنجیر

— و مرا هر جا که باشم موجب برکت و خیر گردانیده و تا زنده ام
بنماز و زکات سفارش کرده است.

— و به نیکوئی با مادر توصیه نموده و مرا گردنکش و نافرمان نساخته
است.^۶

— سلام بر من روزیکه بدنیا آمدم و روزیکه از جهان بروم و روزیکه
برانگیخته و زنده شوم.

سال هفتم بعثت

— و آنزمان که از پیغمبران پیمانشان را گرفتیم و از تو و از نوح و
ابراهیم و موسی و عیسی پسر مریم و از آنها پیمان محکم اخذ کردیم.^۷

— چنین است (حقیقت داستان) عیسی پسر مریم، گفتار درستی که
درباره آن تردید میکنند.

— خدا را نشاید که فرزند اختیار کند، او منزله است (از چنین نیاز و
نقص) و چون چیزی را اراده کند همینکه بگوید بشو میشود.^۸

— حقا که خدای یکتا پروردگار من و شماست، جا دارد که او را
بپرستید. راه راست چنین است.^۹

— گروههایی اختلاف کردند، وای بر کسانی که حقپوشی کنند، از

تربیت و تعالی بشریت، در سیر تکامل جهان هستند و علیرغم شرائط و عوامل محیطی متغیر و
صفات شخصی متفاوت اجراکنندگان مأموریت تدریجی مشترکی میباشند. پیامبری یا نبوت از
نظر قرآن پدیده ای است طبیعی و انسانی، با دخالت و هدایت الهی. اگر قرآن غیر از این میبود و
اتصال رسالت پیغمبران و پیمانهای آنانرا گوشزد نمیکرد کتاب خدا نبود.

(۹ و ۸) اولین بیان قرآن در انکار فرزند گرفتن خدا است، با این استدلال منطقی در مکتب
خداپرستی که آفریدگاری که هر خواسته ای را با اراده کردن تحقق میبخشد چه نیازی به فرزند
گرفتن و کمک دارد؟